

เพลงและอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชน: จรัล มโนเพ็ชร กับบทบาท ของนักรบทางวัฒนธรรมดนตรีล้านนา

Music and Community's Cultural Identity: Jaran Manopetch and
his role as a Cultural Warrior

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จูตินันท์ บ. คอมมมอน*

บทคัดย่อ

บทเพลงล้านนา ถือเป็นความโดดเด่นทางวัฒนธรรมของชุมชนล้านนา บทเพลงในยุคสมัยใหม่ได้รับการพัฒนาจากเพลงพื้นบ้านล้านนา นำมาประยุกต์กับดนตรีสมัยใหม่ ก่อให้เกิดแนวดนตรีลูกผสม เช่น โฟล์คซองล้านนา ลูกทุ่งล้านนา ฮิปฮอปล้านนา อย่างไรก็ตาม บทเพลงเหล่านี้และศิลปินล้านนา โดยเฉพาะ จรัล มโนเพ็ชร ครูเพลงล้านนาที่ล่วงลับไปแล้ว ยังคงถ่ายทอดอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของชุมชนล้านนา บทความชิ้นนี้เป็นการเชิดชูเกียรติและรำลึกถึง คุณจรัล มโนเพ็ชร ในฐานะ นักรบทางวัฒนธรรมดนตรีล้านนา ที่ถ่ายทอดและดำรงอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนล้านนาผ่านการสื่อสารด้วยบทเพลง

คำสำคัญ : เพลง / ล้านนา / อัตลักษณ์ / วัฒนธรรม / ชุมชน

* อาจารย์ประจำภาควิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
เลขที่ 110/1-4 ถ.ประชาชื่น หลักสี่ กรุงเทพฯ 10210 อีเมล : looknok@hotmail.com

Abstract

Lanna music demonstrates the uniqueness of Lanna culture. It has been recently adapted to incorporate modern kinds of music and emerged with hybrid genres such as Folksong Lanna, Hip Hop Lanna and Luk Tung Lanna. Lanna music and artist, specifically, Jaran Manopetch, have played a role in the articulation of cultural identity within the Lanna community. Hence, this article focuses on the role of the late Jaran Manopetch, “Lanna cultural warrior”, and his music upon the construction and articulation of Lanna cultural identity.

Keywords : Music / Lanna / Identity / Culture / Community

บทนำ

เพลง คือสุนทรียศาสตร์ที่อยู่คู่มนุษย์มาช้านานและเป็นหนึ่งใน สื่อเก่าแก่ที่สุดที่ใช้ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมของชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น จากเพลงประจำชนเผ่าที่ร้องประกอบจังหวะง่ายๆโดยใช้เครื่องเคาะเครื่องเป่าที่ประยุกต์จากวัสดุหาง่ายตามธรรมชาติ พัฒนาสู่จังหวะดนตรีที่ซับซ้อนและกลายเป็นธุรกิจบันเทิงที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตในสังคมสมัยใหม่ เทคโนโลยีที่ใช้ในการสร้างสรรค์เพลงได้รับการพัฒนาขึ้น การกำเนิดขึ้นของ MP3 และการ Download เพลงออนไลน์ อาจส่งผลให้รูปแบบธุรกิจและการฟังเพลงของคนเปลี่ยนไป แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่เคยเปลี่ยนก็คือ เพลงยังคงทำหน้าที่ในการถ่ายทอดอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของสังคมและชุมชน

เนื้อหาของเพลงในแต่ละยุคสมัยเป็นสิ่งที่สะท้อนภาพวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละช่วงเวลา ศิลปินใช้บทเพลงเป็นเครื่องมือในการจดบันทึกทางสังคมและความเปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์สังคมในแต่ละยุคสมัย เพลง เป็น สื่อที่ศิลปินเพลงใช้ในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของศิลปิน นอกจากนี้ ศิลปินยังใช้เพลงเป็นเครื่องมือสะท้อนความรู้สึกที่ตนมีต่อธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จึงกล่าวได้ว่า ลักษณะสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปมีส่วนในการสร้างสรรค์ท่วงทำนองและเนื้อหาในบทเพลงของศิลปินด้วย

เนื้อหาและความหมายของเพลงมีส่วนในการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ฟังได้รับรู้ถึงวัฒนธรรมชุมชนและอัตลักษณ์ร่วมที่ตนมีต่อศิลปิน นอกจากนี้ เพลงยังทำหน้าที่เป็นสื่อในการเชื่อมโยงอัตลักษณ์ของกลุ่มคนเข้าไว้ด้วยกัน การฟังเพลงมิใช่เพียงการสื่อสารระหว่างคนฟังกับเพลงที่ฟัง หรือการสื่อสารระหว่างคนฟังกับศิลปินเท่านั้น แต่เป็นการสื่อสารที่เชื่อมโยงผู้ฟังเข้ากับคนอื่นหลายคนที่ได้มีโอกาสฟังเพลงเดียวกัน เพลงจึงมีบทบาทในการสร้างชุมชนเพลง ซึ่งหมายถึงกลุ่มคนที่ฟังเพลงเดียวกัน มีความคิด ความรู้สึก และการรับรู้อัตลักษณ์ร่วมจากเพลงที่ฟังเหมือนกัน

ภาพตัวอย่างของการสร้าง ชุมชนเพลง ที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ภาพนัก เทียวราตรีในสถานบันเทิงที่ส่งเสียงร้องชอบใจเมื่อเพลงโปรดของพวกเขาดัง ขึ้น พร้อมกับขยับขาส่ายสะโพกไปตามจังหวะของดนตรีที่กำลังบรรเลง และ ภาพแฟนคลับผู้เข้าแข่งขันรายการเรียลลิตีโชว์ อคาเดมี่ แฟนเทเชีย นิ่งจับ กลุ่มกันตามอัตลักษณ์ร่วมที่เชื่อมโยงด้วยตัวผู้เข้าแข่งขันที่ตนชอบเหมือนกัน

ในบริบททางการเมือง เพลงถูกใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนของชุมชนทางความคิดที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกัน ตัวอย่าง เช่น คอนเสิร์ตวูดสต็อก (Woodstock Concert) ที่เริ่มขึ้นในปี 1969 ถูกใช้เป็น พื้นที่ในการประกาศความคิดต่อต้านสงครามเวียดนาม โบโน ซึ่งเป็นนักร้องนำ วงยูทู วงดนตรีร็อคชื่อดังของประเทศไอร์แลนด์ ได้แต่งเพลง Walk On ให้กับ นางอองซานซูจี และใช้เพลงดังกล่าวเพื่อเป็นการรณรงค์ให้รัฐบาลทหารพม่า ปลดปล่อยเธอจากการถูกกักบริเวณที่บ้านพัก และเพลง Walk On ได้กลายเป็น เพลงที่คนจำนวนมากใช้เปิดเพื่อให้กำลังใจกันในเทศกาลต่างๆในเวลาต่อมา นอกจากนี้ มาดอนนา ศิลปินที่ได้ฉายาว่าราชินีเพลงป๊อปได้ใช้พลังทางดนตรี ของเธอในการแต่งเพลงและสร้างภาพยนตร์สารคดีเรื่อง I am because we are ขึ้นมาใช้เรียกร้องความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาโรคเอดส์ในประเทศมาลาวี คอนเสิร์ต Live Earth เป็นซีรีส์ของคอนเสิร์ตที่จัดขึ้นในประเทศต่างๆพร้อมกัน โดยเริ่มจัดขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2550 เพื่อใช้ดนตรีเป็นสื่อในการ สร้างความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสภาวะโลกร้อน จากตัวอย่างข้างต้นที่กล่าว มา ทำให้เรามีโอกาสปฏิเสธได้ว่าเพลงมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนเรา เพลงถูกใช้ เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอุดมการณ์ของศิลปิน ขณะเดียวกันเนื้อหาและ ความหมายที่สะท้อนผ่านเพลงก็มีบทบาทในการเชื่อมโยงวัฒนธรรมและอัต ลักษณ์ร่วมของสมาชิกในชุมชนเพลงเข้าด้วยกัน

ดนตรีและเพลงล้านนา เป็นแนวดนตรีที่มีเอกลักษณ์ของงานเพลง ที่เด่นชัด วัฒนธรรมล้านนามีอิทธิพลในการสร้างงานเพลงของศิลปิน ขณะ เดียวกัน วิถีชีวิตและวัฒนธรรมล้านนาที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยก็ได้รับการ

ถ่ายทอดผ่านบทเพลงตามมุมมองของศิลปิน จากเพลงและดนตรีพื้นเมือง พัฒนาสู่เพลงโฟล์คของคำเมือง ศิลปินล้านนาได้นำเอาเครื่องดนตรีและแนว ดนตรีสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ทำให้เพลงพื้นเมืองได้รับการพัฒนากลายเป็น เพลงสมัยนิยม (Popular Music) ที่เข้าถึงคนหลากหลายกลุ่ม

การพัฒนาของเพลงล้านนามีอิทธิพลส่วนหนึ่งมาจากกระแสการ เปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมทั้งของโลกและประเทศไทย ศิลปิน คนสำคัญที่มีบทบาทในการพัฒนาเพลงล้านนาคือ จรัล มโนเพ็ชร โดยเขา ได้นำเอารูปแบบดนตรีตะวันตกของศิลปินที่เขาประทับใจ เช่น “บ็อบ ดีเลน” “จอห์น เดนเวอร์” “ไซมอน แอนด์ การ์ฟิงเกล” “ปีเตอร์ ดอล แอนด์ แมรี” มา ผสมผสานกับดนตรีพื้นเมืองและคำร้องที่เป็นภาษาล้านนา ก่อให้เกิดรูปแบบ ดนตรีลูกผสม (Hybrid Genre) ที่เรียกว่า โฟล์คของคำเมือง ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมากจากทั้งผู้ฟังในชุมชนล้านนาและผู้ฟังทั่วไป ส่งผลให้เพลงล้าน นากลายเป็นเพลงสมัยนิยมในตลาดเพลงของไทย

อย่างไรก็ตาม แม้นดนตรีตะวันตกจะเข้ามามีบทบาทในการแต่งเพลง ของเขา เพลงโฟล์คของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร ยังไม่ทอดทิ้งปรัชญาและ สุนทรียภาพที่สะท้อนความเป็นล้านนา เพลงของเขาสะท้อนภาพวัฒนธรรม ชุมชนและอัตลักษณ์ล้านนาที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย นอกจากนี้ เพลงของจรัล มโนเพ็ชร ยังสร้างแรงบันดาลใจให้กับศิลปินในยุคต่อมา ใน การพัฒนาดนตรีล้านนาที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น ศิลปินยุคลูกหลานของชุมชน ล้านนาได้สานต่อแนวการทำงานของจรัล มโนเพ็ชร โดยการนำเอาดนตรีแนว ใหม่ เช่น ดนตรีร็อก ดนตรีฮิปฮอป มาผสมกับดนตรีพื้นเมืองและภาษาคำ เมือง ก่อให้เกิดแนวเพลงลูกผสมใหม่ๆ ขณะเดียวกันก็ยังสะท้อนอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมชุมชนร่วมสมัยของล้านนา

บทความเรื่อง “เพลงและอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชน: จรัล มโนเพ็ชร กับบทบาทของ นักรบทางวัฒนธรรมดนตรีล้านนา” ขึ้นนี้ เกิดขึ้นจากความ ศรัทธาที่ผู้เขียนมีต่อ คุณจรัล มโนเพ็ชร ผู้เป็นศิลปินที่มีอัจฉริยภาพทาง

ดนตรีและกวีเอกแห่งล้านนาที่เปรียบเสมือนนักรบทางวัฒนธรรมผู้ดำรงและถ่ายทอดอัตลักษณ์วัฒนธรรมล้านนาผ่านบทเพลงและดนตรีมาตลอดระยะเวลา 50 กว่าปีของชีวิต โดยผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายในการสะท้อนบทบาทของศิลปินล้านนา โดยเฉพาะบทบาทของ คุณจรัล มโนเพ็ชรในการถ่ายทอดและเชื่อมโยงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมชุมชนของล้านนาผ่านบทเพลง นอกจากนี้ผู้เขียนขออุทิศบทความชิ้นนี้ให้เป็นเกียรติแก่การรำลึกถึงทศวรรษแห่งวาระครบรอบการจากไปของกวีเอกแห่งล้านนาท่านนี้ด้วย

เพลง อัตลักษณ์ และวัฒนธรรม (Music, Identity and Culture)

เพลง คือรูปแบบของสุนทรียศาสตร์และกิจกรรมที่อยู่คู่กับมนุษย์มาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ และยังเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและสังคมมนุษย์ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เพลง เป็นวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่งที่มีบทบาทในการเชื่อมโยงอัตลักษณ์ชุมชนของคนในสังคมเข้าไว้ด้วยกัน

คำว่า วัฒนธรรม (Culture) เป็นคำศัพท์ที่มีความหมายซับซ้อนและยากแก่การให้คำจำกัดความมากที่สุดคำหนึ่ง โดย Raymond Williams นักวิชาการด้านวัฒนธรรมศึกษาคนสำคัญของอังกฤษได้กล่าวไว้ว่า คำว่า วัฒนธรรม (Culture) มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินคำว่า Cultura ซึ่ง Williams ได้ให้ความหมายของคำว่าวัฒนธรรมไว้ 3 ประการคือ [1]

1. กระบวนการทางความคิดที่เกี่ยวกับภูมิปัญญา จิตวิญญาณและสุนทรียศาสตร์
2. วิถีชีวิต การดำเนินชีวิตของคนกลุ่มหนึ่ง
3. ผลงาน กิจกรรม วัตถุอันเกิดจากกระบวนการทางความคิดที่เกี่ยวกับปัญญา จิตวิญญาณและสุนทรียศาสตร์

ดังนั้น เพลงจึงถือเป็นวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่ง ในความหมายของ ผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติอันเป็นกิจกรรมที่ใช้สติปัญญาและความสามารถทางสุนทรียศาสตร์ของศิลปิน รวมทั้งเป็นวิถีชีวิต (Way of Life) รูปแบบหนึ่งของ

กิจกรรมในสังคมมนุษย์ [2]

นักวิชาการหลายคนได้ให้ความหมายของเพลงในเชิงวัฒนธรรมไว้มากมาย เช่น Hosokawa กล่าวว่า เพลงเป็นรูปแบบการฟังแบบหนึ่งและเป็นแง่มุมที่สำคัญของการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมมนุษย์ [3]

ในขณะที่นักวิชาการชาวตะวันตก John Frith ซึ่งเป็นผู้มีชื่อเสียงในฐานะนักวิชาการและนักวิจารณ์ดนตรีคนสำคัญที่เขียนตำราและบทความเกี่ยวกับเพลงในเชิงวัฒนธรรมไว้มากมาย กล่าวว่า เราซึมซับเอาเพลงเข้ามาในชีวิตและท่วงทำนองของร่างกาย เพลงถือเป็นสื่อที่เข้าถึงได้ง่ายและไม่ต้องใช้เวลามากในการซึมซับ [4] เพลงมีบทบาทในการสร้างการมีส่วนร่วมในสังคม เช่น การรวมตัวกันของผู้คนในโบสถ์ที่มาร่วมร้องเพลงในกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ การเข้าไปฟังเพลงเพื่อความรื่นรมย์ในคลับที่เปิดเพลงแนวที่กลุ่มคนต่างๆชื่นชอบ การรวมตัวกันในเทศกาลดนตรีทั้งเพื่อวัตถุประสงค์ในการฟังเพลงและการทำกิจกรรมต่างร่วมกัน เพลงถูกนำมาใช้สร้างความสัมพันธ์ต่อกันของผู้คน ภายใต้ค่านิยม แฟชั่น และรูปแบบชีวิตของกลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์ร่วมกัน

ในแง่การเมือง เพลงถูกนำเข้ามามีส่วนร่วมในอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างมาก ในปี ค.ศ. 1969 ผู้คนกว่า 5 แสนคนมาชุมนุมกันที่นิวยอร์ก เมือง Woodstock ในงาน Music and Arts Fair เพื่อรวมตัวกันประท้วงรัฐบาลสหรัฐฯ เกี่ยวกับสงครามเวียดนาม คอนเสิร์ตดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์ที่กลุ่มคนในชุมชนที่เชื่อมร้อยกันด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองเดียวกันมารวมตัวกันและใช้เพลงเป็นสื่อในการต่อสู้ทางการเมือง ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้รับการถ่ายทอดออกไปทั่วโลกและกลายเป็นเหตุการณ์สำคัญระดับโลกในยุคนั้น

การใช้เพลงเพื่อเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการถ่ายทอดอัตลักษณ์และอุดมการณ์ของคนกลุ่มเดียวกันยังคงมีให้เห็นอย่างต่อเนื่อง เช่น งาน Aid Concert ในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ที่ใช้เพลงถ่ายทอดอุดมการณ์ช่วยเหลือผู้อดอยากในประเทศเอธิโอเปีย ทำให้เพลง We are the

World โด่งดังไปทั่วโลก ปรัชญาการณดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าเพลงถูกนำมาใช้ เชื่อมโยงปัญหาโลก รวมทั้งชีวิตของผู้คนและสังคมโลกโดยไม่มี การแบ่งแยก เชื้อชาติและเผ่าพันธุ์

ในขณะที่ประเทศไทยส่วนใหญ่ยังคงมองเพลงในแง่ มุมของความ บันเทิงที่ไร้ความหมาย ในแวดวงวิชาการตะวันตกกลับมองเพลงในเชิง ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ตั้งแต่ทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา เพลงถูก นำมาศึกษาในมุมมองของวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) ทั้งในแง่ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

แม้ในมุมมองของโลกในสังคมยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) นัก วิชาการคนสำคัญเช่น Frederick Jameson [5] ยังนำเพลงมาวิเคราะห์ไว้โดย กล่าวว่ เพลงสมัยนิยม (Popular Music) สะท้อนภาพวัฒนธรรมของสังคม ยุคสมัยใหม่ (Modern Society) และสังคมยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodern Society) โดยเขาให้ความเห็นว่าในขณะที่ The Beatles และ The Rolling Stone คือตัวแทนของดนตรียุคสังคมสมัยใหม่ วงดนตรีแนว Punk Rock อย่าง Clash และ วงดนตรีแนว New Wave เช่น Talking Head คือตัวแทนของดนตรี ยุคสังคมหลังสมัยใหม่

นอกจากนี้ Andrew Goodwin [6] นักวิชาการอีกท่านยังมองว่า MTV และการใช้ Sampling ในการทำเพลงของศิลปินยุคปัจจุบันถือเป็นการ นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการผลิตดนตรียุคสังคมหลังสมัยใหม่ ดังนั้น การศึกษาเรื่องเพลงในมุมมองด้านวัฒนธรรมจึงเป็นการศึกษาภาพสะท้อน ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปในสังคมแต่ละยุคสมัย เนื้อหาและ ความหมายที่ถ่ายทอดผ่านบทเพลงนอกจากจะสะท้อนวิถีชีวิต วัฒนธรรม และอุดมการณ์ของคนในชุมชนเดียวกันแล้ว ยังมีบทบาทในการสะท้อนและ เชื่อมโยงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) ของกลุ่มคนที่ใช้เพลง นั้นๆร่วมกันอีกด้วย

Stuart Hall ให้ความหมายของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural

Identity) ไว้ว่า เป็นความหมายร่วม (Shared Meaning) ที่มีภาษาเป็นสื่อกลาง ทำให้คนที่มีอัตลักษณ์ร่วมกันสามารถเข้าใจสิ่งต่างๆร่วมกันได้ [7] อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสื่อความหมายด้วยระบบสัญลักษณ์ เป็นตัวแทนความหมายที่ผลิตและแลกเปลี่ยนผ่านการใช้ภาษาในลักษณะรูปแบบต่างๆ เช่น เสียง ภาษาเขียน ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว จังหวะดนตรี และสิ่งของ ดังนั้น ภาษาและท่วงทำนองผ่านดนตรีที่ผลิตผ่านความคิด อุดมการณ์ และความรู้สึกของคนในสังคมเดียวกันจึงเป็นสิ่งที่มีความหมายร่วมกันของคนในสังคม

John Tomlinson [8] กล่าวว่า สื่อเป็นตัวแทนของสังคมสมัยใหม่ ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อและวัฒนธรรมเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ดังนั้น เพลงในฐานะสื่อรูปแบบหนึ่งจึงมีส่วนในการสร้างปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม บทเพลงที่ถ่ายทอดโดยศิลปินและนักแต่งเพลงชาวล้านนาจึงทำหน้าที่เป็นสื่อ ที่มีบทบาทในการเชื่อมโยงอัตลักษณ์วัฒนธรรมล้านนาระหว่างกลุ่มคนในชุมชนล้านนาเข้าไว้ด้วยกัน โดยศิลปินใช้เพลงเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร และถ่ายทอดอัตลักษณ์วัฒนธรรมล้านนาซึ่งเป็นความหมายร่วม (Shared Meaning) ที่มีภาษาและท่วงทำนองเป็นสื่อกลาง คนฟังสามารถรับรู้ ถอดความหมาย และเชื่อมร้อยอัตลักษณ์ร่วมนั้นได้ผ่านบทเพลง

อย่างไรก็ตาม อัตลักษณ์และวัฒนธรรมเป็นคำที่มีความหมายและวิธีการตีความที่ซับซ้อน อัตลักษณ์และวัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่อยู่คงที่ (Fixed-entity) และไม่มี ความหมายตายตัว แต่หากเปลี่ยนแปลงตามบริบทและเวลาที่เปลี่ยนไป นอกจากนี้ความหมายของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมมักเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (On-going process) โดยเฉพาะในยุคสังคมสมัยใหม่ อัตลักษณ์และวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงตามสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วเสมอ ดังที่ Kobena Mercer กล่าวว่า อัตลักษณ์เป็นเรื่องสำคัญที่ถูกนำมากล่าวถึงเสมอเมื่อถึงคราววิกฤต สิ่งที่เราคิดว่ามีความหมายตายตัวและมีแก่นแท้คงที่ กลับถูกแทนที่ด้วยความเคลือบแคลงสงสัย [9]

อัตลักษณ์ชุมชนล้านนาเป็นสิ่งที่มีความหมายไม่คงที่ ดังที่ Stuart Hall กล่าวว่า ความหมายของอัตลักษณ์แบบเดิมๆ เสื่อมคลายลง และเปิดทางให้อัตลักษณ์ใหม่ๆ เข้ามาแทนที่ เกิดการแบ่งแยกทางอัตลักษณ์ที่บางครั้งซับซ้อนและยากที่จะเข้าใจ [10] นักวิชาการด้านวัฒนธรรมศึกษาเห็นพ้องกันว่าวิกฤตทางอัตลักษณ์เป็นปรากฏการณ์ของสังคมสมัยใหม่ที่เป็นผลมาจากกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชนล้านนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย บทเพลงของจรัล มโนเพ็ชร และศิลปินล้านนาล้วนทำหน้าที่ถ่ายทอด สะท้อน และจับบันทึกการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามกระแสธารทางวัฒนธรรมตามยุคสมัยภายใต้บริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนไป

เพลงล้านนาเป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่มายาวนานตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน รูปแบบของดนตรีและเนื้อหาของบทเพลงมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามบริบททางประวัติศาสตร์ที่มีปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอื่น อัตลักษณ์และวัฒนธรรมล้านนาที่ถ่ายทอดผ่านบทเพลงล้านนาเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงและพัฒนาตลอดเวลา โดยผ่านการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอื่นที่เข้ามาแสดงบทบาทในวาระต่างๆ ตามบริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนไป ดังแนวความคิด วัฒนธรรมลูกผสม (Cultural Hybridity) ที่สนับสนุนมุมมอง Anti-essentialism ที่ว่า อัตลักษณ์และวัฒนธรรมไม่มีแก่นตายตัว แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา วัฒนธรรมเกิดจากการผสมผสานและขอยืมซึ่งกันและกัน เกิดจากการผสมผสานระหว่างอัตลักษณ์และวัฒนธรรมรูปแบบอื่นซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีต การศึกษาวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ชุมชนจึงต้องคำนึงถึงบริบททางสังคมในประวัติศาสตร์เป็นองค์ประกอบในการวิเคราะห์ด้วย อัตลักษณ์และวัฒนธรรมล้านนาที่ถ่ายทอดผ่านบทเพลงล้านนา มีความเป็นพลวัต (Dynamic) การวิเคราะห์อัตลักษณ์และวัฒนธรรมล้านนาจึงต้องคำนึงถึงลักษณะการผสมผสานและการขอยืมกันระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างด้วย เพลงและดนตรี

ล้านนาเป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากการผสมผสาน (Cut and Mix) และขอเอื้อมกันระหว่างดนตรีไทยและดนตรีเพื่อนบ้านในอดีต ต่อมาจึงนำมาผสมผสานกับดนตรีโฟล์คของตะวันตกกลายเป็นโฟล์คของล้านนา โดยมีจรัล มโนเพ็ชร เป็นผู้นำขบวน และได้พัฒนาเป็นแนวเพลงลูกผสมอื่นๆตามมา อุตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนและเพลงล้านนาจึงเป็นผลพวงของการแลกเปลี่ยนและผสมผสานในเชิงประวัติศาสตร์ โดยต้องวิเคราะห์ผ่านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน อุตลักษณ์และดนตรีล้านนา

ล้านนา: ชุมชน อุตลักษณ์ และดนตรี

ล้านนา เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์ทางสังคมและวัฒนธรรมอันยาวนาน การก่อร่างสร้างอาณาจักรชุมชนล้านนาสามารถนับย้อนกลับไปในยุคสมัยของ พญาเม็งราย เจ้าเมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสนองค์ที่ 25 ซึ่งได้เริ่มตีเมืองเล็กเมืองน้อยและรวบรวมเมืองน้อยใหญ่มาเป็นอาณาจักรที่ชื่อว่า อาณาจักรโยนกเชียงแสน จากนั้นจึงได้ขยายอาณาบริเวณของอาณาจักรผ่านการทำศึกสงครามและการผูกสัมพันธ์ไมตรีแผ่ขยายอำนาจและอาณาเขตกว้างใหญ่มากขึ้น และขนานนามอาณาจักรใหม่นี้ว่า อาณาจักรล้านนา โดยได้มีการย้ายราชธานีมาอยู่ที่ นครเชียงใหม่ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 1839 นอกจากนี้อาณาจักรล้านนายังได้ผูกสัมพันธ์ไมตรีกับอาณาจักรอยุธยา อย่างไรก็ตามภายหลังอาณาจักรล้านนาเริ่มเสื่อมลง เกิดปัญหาการจลาจลและแย่งชิงราชสมบัติ เมืองขึ้นต่างๆแยกตนเป็นอิสระ และภายหลังถูกพม่าเข้ายึดครองในสมัยของพระเจ้าบุเรงนอง จึงตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าเป็นระยะเวลาราว 216 ปี ต่อมาอาณาจักรล้านนาสามารถกอบกู้เอกราชได้ภายใต้การนำของ พระเจ้าบรมราชากาวิละ ภายใต้การสนับสนุนของทัพหลวงในสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช อาณาจักรล้านนาจึงเข้ามาอยู่ในฐานะประเทศราชของกรุงธนบุรี และในเวลาต่อมาได้เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองมาเป็นมณฑลเทศาภิบาล ในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อมาหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดย

คณะราษฎรได้มีการปรับปรุงระเบียบบริหารราชการใหม่ ยุบมณฑลเทศาภิบาลลง เหลือเป็นหน่วยการปกครองระดับจังหวัดแทน ชุมชนล้านนาสมัยใหม่ในยุคปัจจุบันจึงประกอบไปด้วย 8 จังหวัดทางภาคเหนืออันได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย แพร่ น่าน พะเยา และแม่ฮ่องสอน ชุมชนล้านนาสมัยใหม่ได้รับการพัฒนาเรื่อยมา ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มุ่งพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเน้นการสร้างระบบสาธารณูปโภคและคมนาคมเพื่อเชื่อมโยงจังหวัดและอำเภอต่างๆ ส่งเสริมการกระจายความเจริญไปยังเมืองหลักตามภูมิภาค ส่งผลให้อดีตราชธานีของอาณาจักรล้านนา เช่นจังหวัดเชียงใหม่กลายเป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญในภูมิภาค ดึงดูดนักธุรกิจและนักท่องเที่ยวต่างถิ่นให้มาเยี่ยมชมและตั้งถิ่นฐาน

หากวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ของชุมชนล้านนานับจากอดีตจนถึงปัจจุบันในเชิงโครงสร้างของระบอบการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จะพบว่า ชุมชนล้านนาได้ดำรงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นมาเนิ่นนาน มีขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและภาษาอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดังกล่าวประกอบด้วยทั้งอัตลักษณ์ดั้งเดิมของอาณาจักรชุมชนล้านนาและอัตลักษณ์ที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอื่นที่เข้ามาปฏิสัมพันธ์กับชุมชนล้านนา

ความโดดเด่นทางวัฒนธรรมด้านหนึ่งของชุมชนล้านนาคือเอกลักษณ์ด้านดนตรีที่มีบทบาทอย่างมากในการถ่ายทอดและเชื่อมโยงอัตลักษณ์ชุมชนล้านนา นับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ดนตรีเข้ามามีบทบาทต่อชุมชนล้านนาทั้งในการประกอบพิธีกรรม การประกอบการแสดงและกิจกรรมสันตนาการเครื่องดนตรีล้านนาที่เป็นเอกลักษณ์ทั้งเครื่องดีด สี ตี เป่า ที่มักถูกเรียกรวมไปว่า ซะล้อ ซอ ซึ่ง ก็ได้รับอิทธิพลมาจากเครื่องดนตรีของ จีน อินเดีย พม่า และเครื่องดนตรีจากภาคกลางและภาคอีสาน

เพลงคำเมือง ซึ่งเป็นเพลงที่มีเนื้อร้องเป็นภาษาถิ่นล้านนา กล่าวได้ว่า มีกำเนิดและพัฒนาการส่วนหนึ่งต่อเนื่องมาจากเพลงพื้นบ้านล้านนา

โดยสามารถแบ่งตามรูปแบบได้เป็น 4 ประเภท คือ เพลงลูกทุ่งคำเมือง เพลงโฟล์คซองของคำเมือง เพลงสตริงคำเมือง และเพลงเมดเลย์คำเมือง เพลงคำเมืองในปัจจุบันซึ่งเป็นดนตรีล้านนาร่วมสมัยได้รับอิทธิพลจากดนตรีสมัยใหม่และดนตรีตะวันตก ดังจะเห็นได้จากอิทธิพลของดนตรีแนวโฟล์คซองของจรัล มโนเพ็ชร ที่ได้รับอิทธิพลมากจากงานเพลงของ “จอห์น เดนเวอร์” “บ็อบ ดีเลน” “ปีเตอร์ ดอล แอนด์ แมรี” และ “ไซมอน แอนด์ การ์ฟิงเกล” นอกจากนี้งานเพลงสตริงคำเมืองและเมดเลย์คำเมืองในยุคปัจจุบันยังได้รับอิทธิพลจากดนตรีแนวป๊อปและฮิปฮอป ก่อให้เกิดการผสมผสานกลายเป็นแนวดนตรีลูกผสม (Hybrid Music) ดังตัวอย่างที่เห็นได้จาก เพลงแนวลูกทุ่งฮิปฮอปคำเมือง จากอัลบั้มฮิปฮอปชั่วคราวหนึ่ง ของ “ศิลปินโนเนม” ซึ่งเป็นกลุ่มศิลปินชาวล้านนา 5 คน ที่เป็นนักศึกษาเอกดนตรี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่มารวมตัวกันทำเพลงภายใต้ค่ายเพลงกันดั้ม เรคคอร์ด ซึ่งเป็นค่ายน้องใหม่ รวมทั้งลูกทุ่งแนวแดนซ์สมัยใหม่ของ “กระแต สาวลำปาง” (ชื่อจริง นิภาพร แบ่งอ้วน) ภายใต้การดูแลของค่ายเพลง อาร์ สยาม ที่เน้นจังหวะดนตรีแบบสนุกสนาน เนื้อร้องตลก และมีลักษณะการร้องที่ไม่เน้นการเอื้อนแบบลูกทุ่งแท้ๆ ประกอบกับการแต่งกายและท่าเต้นสมัยใหม่ที่เข้าถึงกลุ่มผู้ฟังวัยรุ่นสมัยใหม่ นอกจากนี้ยังมีงานของ ลานนา คัมมินส์ ภายใต้สังกัดค่ายแกรมมี่ ที่นำเสนอแนวดนตรีคำเมืองที่ผสมผสานแนวเพลงป๊อปและบลู มีเนื้อร้องผสมผสานทั้งภาษาไทยกลางและภาษาคำเมืองทำให้ตลกและได้รับความนิยมจากกลุ่มผู้ฟังทั้งวัยรุ่นล้านนาและทั่วประเทศ

กล่าวโดยสรุป ชุมชนล้านนามีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน ดนตรีล้านนาถือเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชุมชนล้านนาที่มีพัฒนาการอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างสังคมของชุมชนล้านนา เพลงล้านนาพัฒนาจากเพลงพื้นบ้านตามประเพณีดั้งเดิมที่ได้รับอิทธิพลจากเครื่องดนตรีของประเทศเพื่อนบ้าน และพัฒนาเรื่อยมาจนถึงยุคของเพลงล้านนาร่วมสมัยที่มี

ลักษณะผสมผสานระหว่างดนตรีพื้นบ้านล้านนาและดนตรีตะวันตกสมัยใหม่ ก่อให้เกิดแนวดนตรีแบบลูกผสม (Hybrid Music) การพัฒนาของดนตรีล้านนา ดังกล่าวมีความเป็นพลวัตอันเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่าง ชุมชนล้านนาและชุมชนอื่นๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องทางสังคมและประวัติศาสตร์ ขณะเดียวกันเพลงล้านนาก็จากอดีตถึงปัจจุบันก็มีบทบาทในการเชื่อมโยง อัตลักษณ์ของคนในชุมชนล้านนา ดังจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

บทบาทของเพลงล้านนาในการถ่ายทอดและเชื่อมโยงอัตลักษณ์ ชุมชนล้านนา

แม้รูปแบบของดนตรีและเพลงล้านนาจะมีพัฒนาการไปเพียงใด เพลง และดนตรีล้านนาก็ยังคงดำรงบทบาทในการถ่ายทอดและเชื่อมโยงอัตลักษณ์ ชุมชนล้านนา เพลง ถือเป็นสื่อเก่าแก่ที่สุดสื่อหนึ่งที่มีมนุษย์ใช้ในการสื่อสาร และถ่ายทอดวัฒนธรรม ศิลปินในฐานะสมาชิกหนึ่งในสังคมได้รับอิทธิพล จากวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนที่ตนดำรงอยู่ วัฒนธรรมและรูปแบบชีวิต เหล่านั้นส่งอิทธิพลต่อการทำงานและการหล่อหลอมอัตลักษณ์ทางดนตรีของ ศิลปิน ขณะเดียวกันงานเพลงและดนตรีที่ศิลปินผลิตขึ้นมา ก็มีบทบาทในการ บอกเล่าและถ่ายทอดวัฒนธรรมของชุมชนที่ศิลปินเป็นสมาชิกอยู่ ดังตัวอย่าง งานเพลงของศิลปินล้านนาส่วนใหญ่มักจะมีเนื้อหาในการถ่ายทอดภาพวิถี ชีวิตและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัยของล้านนา นอกจากนี้เพลงล้าน นายังถ่ายทอดภาพวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของชุมชนล้านนาอันเป็นผลมาจากการ เปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนล้านนา

เพลงล้านนามีบทบาทในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของชุมชนล้านนาใน 3 ด้าน ได้แก่

1.) เนื้อหาของเพลง

เนื้อหาในเพลงล้านนามีบทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรมและวิถี ชีวิตของผู้คนในชุมชนล้านนา ทำให้คนฟังเพลงรู้จักสถานที่ท่องเที่ยว อาหาร

การกิน และการดำรงชีวิตอันงดงามตามแบบฉบับล้านนาผ่านเนื้อหาที่สอดแทรกในบทเพลง ส่งผลให้คนล้านนาเกิดความภูมิใจ และนักท่องเที่ยวต่างถิ่นอยากมาท่องเที่ยวและชื่นชมวัฒนธรรมล้านนา

2.) ภาษา

เพลงล้านนามีบทบาทในการถ่ายทอดและเผยแพร่ ภาษาคำเมืองที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวล้านนา โดยผู้ฟังชาวล้านนาได้ซึมซับเรียนรู้ และเกิดความภาคภูมิใจในภาษาคำเมือง ผ่านการฟังเพลงล้านนา ขณะเดียวกันผู้ฟังที่ไม่ใช่ชาวล้านนาก็ได้ชื่นชมวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ด้านภาษาที่โดดเด่นของชาวล้านนา นอกจากนี้เพลงล้านนายังมีบทบาทในการส่งเสริมและอนุรักษ์ภาษาล้านนา โดยทำให้ผู้คนได้หวนย้อนคืนกลับถึงรากเหง้าของความเป็นท้องถิ่น ท่วงทำนองและเนื้อเพลงโพล้ของคำเมืองที่เรียบง่ายช่วยพลิกฟื้นความนิยมและภาคภูมิใจในภาษาถิ่นล้านนาขึ้นมา ทำให้จิตสำนึกแห่งความภูมิใจในภาษาล้านนาถูกกระตุ้นผ่านบทเพลงล้านนา ซึ่งถ่ายทอดด้วยภาษาคำเมืองท้องถิ่นที่มีความไพเราะงดงาม และเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชน

3.) ท่วงทำนองดนตรีล้านนา

เพลงล้านนาถ่ายทอดความโดดเด่นของอัตลักษณ์ทางดนตรีของชาวล้านนา และยังผสมผสานกับดนตรีสมัยใหม่ในยุคปัจจุบันกลายเป็นเพลงคำเมืองแบบใหม่ เช่น ลูกทุ่งคำเมือง โพล้ของคำเมือง สตริงคำเมือง ฮิปฮอปคำเมือง ที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของดนตรีล้านนา ดนตรีล้านนาใช้เครื่องดนตรีแบบ สะล้อ ซอ ซึง เป็นเอกลักษณ์ แม้ว่าจะผสมผสานกับดนตรีสากลก็ยังฟังออกว่าเป็นจังหวะล้านนา ซึ่งมีจังหวะที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งเมื่อคนฟังได้ฟังแล้วจะสัมผัสได้ว่าเป็นเพลงของภาคเหนือ

จรัล มโนเพ็ชร: นักรบทางวัฒนธรรมดนตรีล้านนา

ศิลปินเพลงล้านนามีบทบาทในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ชุมชนล้านนา ทั้งในรูปแบบวิธีการที่งใจและไม่ตั้งใจ จรัล มโนเพ็ชร ถือเป็นศิลปินเพลงที่

ได้รับฉายาว่า นักรบทางวัฒนธรรม ที่ตั้งใจใช้เพลงเป็นเครื่องมือในการสะท้อนให้คนฟังได้เห็นและเข้าใจรากเหง้าของวัฒนธรรมล้านนา ทั้งวัฒนธรรมการกินอยู่ การพูด การแต่งกาย ที่ตอกย้ำให้คนล้านนาและคนภาคอื่นได้เรียนรู้ผ่านบทเพลงในรูปแบบไฟล์คของคำเมือง

จรัล มโนเพ็ชร เป็นศิลปินชาวไทยล้านนาที่มีความสามารถทั้งในด้านการเป็นนักร้อง นักดนตรี นักแต่งเพลง และนักแสดง ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นศิลปินผู้ยิ่งใหญ่แห่งยุคสมัย งานดนตรีของ จรัล มโนเพ็ชร มีเอกลักษณ์ในการสร้างสรรค์ งานเพลงไฟล์คของคำเมืองของเขาได้รับความสนใจและเป็นที่ยอมรับจากคนฟังทั้งชาวล้านนาและผู้ฟังจากภูมิภาคอื่น รวมทั้งกลายเป็นแบบอย่างของแนวทางดนตรีท้องถิ่นร่วมสมัยในปัจจุบัน

ไฟล์คของคำเมืองของ จรัล มโนเพ็ชร ไม่เพียงได้รับความนิยมชมชอบจากชาวเหนือหรือชาวล้านนา ซึ่งเข้าใจภาษาคำเมืองท้องถิ่นของตน แต่ยังเป็นที่ยอมรับของชาวไทยภาคอื่น ไปจนถึงชาวต่างชาติที่สนใจในศิลปะการดนตรี เอกลักษณ์ของเขาทั้งในการแต่งเพลง ร้องเพลง และเล่นดนตรี ทำให้ จรัล มโนเพ็ชร ได้รับการยกย่องให้เป็น “ราชาไฟล์คของคำเมือง” เขาแต่งเพลงไว้กว่าสองร้อยเพลงในช่วงเวลาราวยี่สิบห้าปีของชีวิตศิลปินของเขา เป็นบทเพลงที่งดงามด้วยการใช้ภาษาเยี่ยงกวี จนทำให้เขาได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อปี พ.ศ. 2537 ในฐานะบุคคลดีเด่นทางด้านการใช้ภาษา

ประวัติและการศึกษา

จรัล มโนเพ็ชร เกิดที่จังหวัดเชียงใหม่ ในย่านที่เรียกว่าประตูเชียงใหม่ บิดาของเขาเป็นข้าราชการอยู่ที่แขวงทางจังหวัดเชียงใหม่ ชื่อ สิงห์แก้ว มโนเพ็ชร ส่วนมารดาชื่อ เจ้าต่อมคำ (ณ เชียงใหม่) มโนเพ็ชร สืบเชื้อสายมาจากราชตระกูล ณ เชียงใหม่

จรัล มโนเพ็ชร เกิดเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2494 เป็นลูกคนที่สอง มี

พี่น้องชายหญิงรวมทั้งหมด 7 คน เข้าเรียนหนังสือครั้งแรกที่โรงเรียนพุทธโฆษาภรณ์ แล้วจึงย้ายไปเรียนต่อที่โรงเรียนเมตตาศึกษา จากนั้นจึงสอบเข้าเรียนในชั้นอุดมศึกษาที่วิทยาลัยเทคนิคภาคพายัพ ครอบครัวยุคนี้เป็นชนชั้นกลาง มีชีวิตเรียบง่ายสมถะตามแบบวิถีชีวิตชาวเหนือทั่วไป ใฝ่ใจในพุทธศาสนา ทั้งบิดาและมารดาของจรัลจะไปทำบุญและร่วมงานพิธีทางศาสนาอยู่เสมอที่วัดใกล้บ้านคือ วัดพ่อนสร้อย ซึ่งเป็นวัดที่ครอบครัวยุคนี้มีศรัทธาอย่างยิ่ง ด้วยครอบครัวยุคนี้เพ็ชรเป็นครอบครัวใหญ่ บิดาของจรัลจึงต้องหารายได้พิเศษ ความเป็นคนมีฝีมือในด้านงานศิลปะหัตถกรรมท้องถิ่นที่สืบทอดตกมาจากบรรพบุรุษชาวเหนือ ทั้งการเขียนรูป และการแกะสลักไม้ บิดาของจรัลจึงมีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงดูครอบครัว จรัลเองในเวลานั้นแม้จะอยู่ในวัยเด็ก แต่บางครั้งเมื่อบิดามีงานพิเศษ ล้นมือจรัลจะเป็นผู้ช่วยบิดาของเขา ทั้งงานเขียนรูปและงานแกะสลักไม้

บทบาทของจรัล ในฐานะราชาโพล์ของคำเมืองและนักบวชวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่น

จรัล มโนเพ็ชร ฝึกเล่นกีตาร์มาตั้งแต่เด็กเพราะความชอบในดนตรี ทั้งจากที่เขาได้ฟังทางสถานีวิทยุในเชียงใหม่ และจากพวกมิชชันนารีที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาในภาคเหนือ ระหว่างที่เรียนอยู่ที่วิทยาลัยเทคนิคภาคพายัพ เขาช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวด้วยการทำงานเพื่อหารายได้พิเศษโดยไม่ต้องรบกวนเงินทองจากที่บ้าน เขาเริ่มต้นด้วยการรับจ้างร้องเพลงและเล่นกีตาร์ตามร้านอาหาร หรือตามคลับตามบาร์ในเชียงใหม่ ซึ่งในเวลานั้นยังมีอยู่เพียงไม่กี่แห่ง แนวดนตรีที่เขาชอบเป็นพิเศษคือดนตรีโพล์ค คันทรี และบลูส์ ที่ต่อมาได้กลายเป็นแรงบันดาลใจและมีอิทธิพลอย่างยิ่งในการแต่งเพลงของเขา

เมื่อจบการศึกษาจากวิทยาลัย จรัลเข้าทำงานรับราชการเป็นงานแรกที่แขวงทางอำเภอพะเยา (เวลานั้นพะเยายังไม่ได้รับการยกให้เป็นจังหวัดเหมือนในปัจจุบัน) ต่อมาจึงย้ายไปทำงานที่บริษัทไทยฟาร์มมิ่ง และที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จรัลยังคงทำงานประจำไปด้วยควบคู่

กับการร้องเพลงตามร้านอาหาร ตามโรงแรมและคลับบาร์ในเชียงใหม่

ต่อมาในปี พ.ศ. 2520 เมื่อบทเพลงโฟล์คของคำเมืองของเขาเผยแพร่ไปทั่วประเทศ เพลงที่ได้รับความนิยมสูงสุดคือเพลงที่ชื่อ อู๋ยคำ ซึ่งเวลานั้นเขาได้รับแรงบันดาลใจมาจากบทเพลงของ ปีเตอร์ พอล แอนด์ แมรี นอกจากนี้ยังมีศิลปินต่างชาติอีกหลายคนที่เป็นต้นแบบการเล่นดนตรีของจรัล เช่น “บ็อบ ดีแลน” “จอห์น เดนเวอร์” “นิตตี้ กริพที” “เดิร์ท แบนด์” “วิลลี เนลสัน” “จิม โครเชต” และ “พอล ไชมอน และ อาร์ท การ์ฟิงเกล” ซึ่งส่งผลไปถึงการทำงานโฟล์คของคำเมืองอันเป็นดนตรีในรูปแบบของเขาเอง

จรัล มโนเพ็ชร เหมือนวัยรุ่นทั่วไปในยุคนั้นที่ได้ยินได้ฟังดนตรีจากอเมริกาและอังกฤษที่หลังไหลเข้ามาในประเทศไทยตามสมัยนิยม เขาไม่เพียงชื่นชอบเสียงดนตรีจากต่างประเทศ แต่ยังชื่นชอบบทเพลงสมัยก่อนแต่โบราณของชาวล้านนาอย่างยิ่ง เมื่อจรัล มโนเพ็ชร เริ่มต้นแต่งเพลง บทเพลงของเขาก็จึงเป็นการผสมผสานแนวดนตรีตะวันตกและตะวันออกเข้าด้วยกัน อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แม้จะเป็นการผสมผสานศิลปะดนตรีของตะวันออกกับตะวันตกก็ตาม แต่งานดนตรีของจรัล มโนเพ็ชร ก็แฝงด้วยลักษณะท้องถิ่นล้านนาที่ชัดเจน ทั้งท่วงทำนองและเนื้อหาของบทเพลงที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวล้านนาตั้งแต่วัยแรกที่ทำให้จรัลมีชื่อเสียงขึ้นมา และแม้เวลาจะผ่านไป บทเพลงของจรัล มโนเพ็ชร เริ่มมีลักษณะสากลแต่เขาก็ไม่เคยละทิ้งบทเพลงพื้นบ้านของล้านนา

บทเพลงคำเมืองของเขาได้รับความนิยมไปทั่วในปี พ.ศ. 2520 แต่บรรดาครูเพลงในล้านนาที่จรัล มโนเพ็ชร มักเรียกว่า ฤษีทางดนตรี ต่างก็พากันนิรโทษวิจารณ์งานของเขาซึ่งแปลกแตกต่างไปจากดนตรีล้านนาที่เคยได้ยินได้ฟังกันมา เพราะเขาใช้กีตาร์และแมนโดลินมาแทนเสียงซึง ใช้ขลุ่ยฝรั่งแทนขลุ่ยไทย และเขายังใช้เครื่องดนตรีสมัยใหม่อีกมากมายมาบรรเลงบทเพลงเก่าแก่ของล้านนาตามแบบฉบับโฟล์คของคำเมืองของเขา จรัล มโนเพ็ชร เคยให้เหตุผลไว้ว่า บทเพลงแบบเก่านี้มีคนทำอยู่มากแล้วและก็ไม่สนุกที่จะไปเลียนแบบของเก่าเสียทุกอย่าง

การเป็นคนนอกคอกที่กล้าพอที่จะสร้างสรรค์งานดนตรีซึ่งแตกต่างจากผลงานเก่าๆตามแบบของศิลปินนี้เอง ที่ส่งผลให้บทเพลงเก่าแก่ของล้านนา กลับมาได้รับความสนใจจากวัยรุ่นในยุคนี้ แทนที่จะหายไปตามกาลเวลา และสมัยนิยม จรัลได้รับการยกย่องอย่างสูงว่าเป็นนักแต่งเพลงฝีมือเยี่ยม ที่แม้บรรดาศิลปินเพลงด้วยกันต่างก็ยอมรับ เขาเชี่ยวชาญการแต่งเพลงหลายรูปแบบ แต่ที่ยอดเยี่ยมที่สุดคือบทเพลงแบบบัลลาด ซึ่งเป็นบทเพลงที่บอกเล่าเรื่องราววิถีชีวิตของผู้คนของท้องถิ่นล้านนาอันเป็นบ้านเกิดของเขา จรัล มโนเพ็ชร พูดถึงการแต่งเพลงเองร้องเพลงเองของเขาว่าเป็นงานที่เป็นตัวตนจริงๆแท้ๆจากใจ โดยไม่ต้องอาศัยการสร้างภาพลักษณ์

ในช่วงบั้นปลายของชีวิตราวสิบปีก่อนที่จรัล มโนเพ็ชร จะเสียชีวิต งานดนตรีของเขาได้รับการพัฒนายิ่งขึ้น โดยที่เขายังคงแต่งเพลง ร้อง เล่น ดนตรี และเรียบเรียงเสียงดนตรีเองอีกด้วย จนทำให้เขาได้รับรางวัลดนตรี สีสันอวอร์ด ในปี พ.ศ. 2538 โดยเป็นศิลปินชายเพียงคนเดียวที่ได้รับรางวัลถึง สามรางวัลในครั้งนั้น นั่นก็คือในฐานะนักร้องชายยอดเยี่ยม อัลบั้มยอดเยี่ยม และบทเพลงยอดเยี่ยม จากงานชุดศิลปินป่า

จรัล มโนเพ็ชร โยกย้ายจากจังหวัดเชียงใหม่ไปอยู่ที่กรุงเทพฯ โดยนอกจากมีกิจการร้านอาหารและทำงานเพลงแล้ว บางครั้ง จรัล มโนเพ็ชร ยังรับแสดงหนังและละคร อีกทั้งยังแต่งเพลงประกอบภาพยนตร์และละครเหล่านั้น ด้วย ความสามารถในด้านนี้ทำให้ต่อมาจรัลได้รับรางวัลทางการแสดงอีกหลายรางวัล และเนื่องในวโรกาสพระราชพิธีกาญจนาภิเษก พุทธศักราช 2539 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีการจัดทำดนตรีเรียกว่าดนตรีจตุรภาค โดยรวบรวมนักดนตรีฝีมือเยี่ยมจากทั่วทุกภาคในประเทศไทยมาแต่งเพลงเพื่อเฉลิมฉลองวโรกาสนี้ จรัล มโนเพ็ชร เองขณะนั้นมีอายุเพียงสี่สิบห้าปี แต่ก็ได้รับเชิญในฐานะครูเพลงภาคเหนือ เขาแต่งเพลงชื่อว่า ฮ่มฟ้าปารมี เป็นเพลงที่ไพเราะมาก จนทำให้ต่อมาแพร่หลายในวงกว้าง โดยสถาบันการศึกษาด้านศิลปะ การดนตรีในจังหวัดเชียงใหม่ ได้นำเพลงนี้ไปใช้ประกอบการสอนในสาขา

นาฏศิลป์ด้วย และปัจจุบันนี้ได้มีผู้คิดทำพอนรำสำหรับบทเพลงนี้โดยเรียกว่า พอนฮ่อมฟ้าปารมี ช่วงชีวิตการทำงานศิลปะการดนตรีของจรัล มโนเพ็ชร เริ่มในปี พ.ศ. 2520 และสิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2544 เมื่อเขาเสียชีวิตจากการที่หัวใจล้มเหลวฉับพลัน โดยที่ก่อนเสียชีวิตนั่นเองจรัล มโนเพ็ชร กำลังตั้งใจที่จะทำงานเพลงในโอกาสที่โพล์คของคำเมืองของเขาย้ายมาอยู่ที่สิบห้าปีแห่งการทำงานเพลง เขาตั้งใจใช้ชื่อว่า 25 ปี โพล์คของคำเมือง จรัล มโนเพ็ชร ช่างการเสียชีวิตของจรัลจากการที่หัวใจล้มเหลวฉับพลัน เมื่ออย่างรุ่งของวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2544 จังหวัดลำพูน สร้างความตื่นตะลึงไปทั่วประเทศ ผู้คนจำนวนมากจากทุกวงการเดินทางไปคารวะศพของเขา ซึ่งตั้งบำเพ็ญกุศลอยู่ที่วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหารเป็นเวลาห้าวัน พวงหรีดที่มีผู้นำไปแสดงความเคารพและคารวะศพของจรัลมีเป็นจำนวนมากจนกระทั่งไม่มีที่วาง ทางวัดจึงต้องนำไปแขวนไว้บนกำแพงวัดทั้งด้านในและด้านนอก หลังการเสียชีวิตของจรัล มโนเพ็ชร นอกจากการขนานนามที่เขาได้รับมาตลอดว่าเป็น ราชาโพล์คของคำเมือง แล้ว ผู้คนได้ยกย่องและเรียกเขาด้วยชื่อต่างๆ กันเป็นต้นว่า ศิลปินล้านนาแห่งยุคสมัย ศิลปินผู้ยิ่งใหญ่ มหาคีตกวีล้านนา ราชนันท์แห่งดุริยางค์ศิลป์ นักวิชาการและนักอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมยกย่องให้ จรัล มโนเพ็ชร เป็น นักรบวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่น

บทบาทด้านวัฒนธรรมที่ จรัล มโนเพ็ชร และบทเพลงของเขาได้สร้างไว้แก่ชุมชนล้านนามีคุณลักษณะสำคัญอย่างน้อย 5 ประการ ดังนี้ [11]

1. งานของ จรัล มโนเพ็ชร นับเป็นปรากฏการณ์ครั้งแรกที่ทำให้เพลงคำเมืองได้รับความนิยมระดับประเทศ หลังจากที่เพลงลูกทุ่งและเพลงภาษาอีสานได้รับความนิยมมาก่อนหน้านั้น

2. เพลงคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร ทำให้ ภาษาคำเมือง เป็นที่รู้จักของคนทั่วประเทศ และทำให้คนเมือง (คนที่มาจากจังหวัดต่างๆ ในล้านนา) หลายคนที่อยู่ไกลบ้านยอมรับอย่างภาคภูมิใจในความเป็นคนเมือง และกล้าพูดภาษาคำเมืองในที่สาธารณะ

3. เพลงของจรัล มโนเพ็ชร ทำให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของล้านนา เช่น น้อยใจยา และ หมะเมื่อยะ เป็นที่รู้จัก ทำให้คนไทยอยากรู้จักวัฒนธรรม ประเพณีเมืองเหนือ และสาวเหนือได้ตระหนักถึงศักดิ์ศรีของตนเอง รวมทั้งดึงเอาประเด็นปัญหาสังคมมานำเสนอผ่านบทเพลง

4. ในยุคที่การเมืองไทยตกอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการ ไม่มีพื้นที่ให้ดนตรีเพื่อชีวิตได้นำเสนอ เนื่องจากนักดนตรีและศิลปินต้องหลบภัยซ่อนตัว เพลงของจรัล มโนเพ็ชร ได้ทำหน้าที่แทนช่องว่างนี้ โดยเพลงของเขานำเสนอปรัชญาชีวิตในยุคเผด็จการ ผ่านงานเพลงในรูปแบบที่เรียกว่า การกบฏละมุน (Soft Rebellion) ปลุกเร้าผู้ฟังให้รับรู้พลังเพื่อชีวิตผ่านงานศิลปะดนตรี

5. คุณสมบัติที่พิเศษและหลากหลายของจรัล มโนเพ็ชร ทั้งความรู้ด้านภาษา บทกวี ดนตรีล้านนาและดนตรีตะวันตก ทำให้งานเพลงของจรัล มโนเพ็ชรมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ในแง่การสะท้อนให้เห็นความสำคัญของท้องถิ่น ปัญหาท้องถิ่น การสืบสานศิลปวัฒนธรรม

จรัล มโนเพ็ชร จึงไม่ใช่เพียงศิลปินคนเมืองที่โดดเด่นที่สุดในประวัติศาสตร์ล้านนาสมัยใหม่ แต่เขายังได้รับการยกย่องในฐานะที่เป็นนักรบทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นที่สุดของชุมชนล้านนา เพลงและผลงานของจรัล มโนเพ็ชร สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนล้านนาที่สำคัญในหลายมิติ โดยจรัล มโนเพ็ชร และผลงานของเขามีบทบาทในการถ่ายทอดอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนล้านนา ดังมิติต่อไปนี้

1.) บทบาทในการสื่อสารและเชื่อมโยงอัตลักษณ์ชุมชนล้านนา เพลงของจรัล มโนเพ็ชร มีบทบาทอย่างมากในการสื่อสารเพื่อเชื่อมโยงอัตลักษณ์ชุมชนล้านนา โดยเพลงของเขามีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดอัตลักษณ์และวัฒนธรรมล้านนาด้านต่างๆ ทั้งด้านภาษา วิถีชีวิต การแต่งกาย อาหารการกิน และภาพความสวยงามของชุมชนล้านนา คนล้านนาเมื่อได้ฟังก็เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและรู้สึกเชื่อมโยงอัตลักษณ์ร่วมของชุมชนล้านนาเข้าด้วยกัน

ตัวอย่างเพลงของจรัล มโนเพ็ชร ที่มีบทบาทในการสื่อสารและเชื่อมโยงอัตลักษณ์ชุมชนล้านนา ได้แก่ เพลงล่องแม่ปิง ล่องแม่วัง สวรรค์บนดอย ดอกไม้เมือง

...ดอกบัวตองนั้นบานอยู่บนยอดดอย ดอกเอื้องสามปอย
บ่เกยเบ่งบานบนลานพื้นดิน ไม้ใหญ่ไพรสูง นกยูงมาอยู่กิน เสียงซิ้งสะล้อ
..จ้อยซอเสียงพิณ คู่กับแดนดินของเวียงเจียงใหม่ สาวเจ้าควรภูมิใจ
ปลื้มว่าเฮาลูกแม่ระมิงค์...

(เพลงล่องแม่ปิง โดย จรัล มโนเพ็ชร)

เพลงล่องแม่ปิงมีเนื้อหาบรรยายถึงภูมิทัศน์อันงดงามของจังหวัด เชียงใหม่ โดย เนื้อเพลงได้กล่าวถึงดอกไม้ล้านนาพรรณ เช่น ดอกเอื้อง ดอกบัวตอง นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาเกี่ยวกับ สัตว์ป่า เช่น นกยูง และเสียงดนตรีสะล้อซอ ซิ้ง พิณ ที่เป็นสัญลักษณ์เชิงอัตลักษณ์ของชุมชนล้านนา ทั้งดอกไม้สัตว์ และเครื่องดนตรีที่ถูกกล่าวถึงในเนื้อเพลงเป็นสิ่งที่ดูงดงามสูงส่งซึ่งถ่ายทอดให้เห็นอัตลักษณ์ชุมชนล้านนาที่ดูสูงค่า

ยามตะวันแดง น้ำวังแม่เอย เป็นสีจมออน เวียงเขลางค์ละกอน เหมือนคำแต่้ม
ต้อง เล่าเลื่องของไย เย็น..ลมไหว แม่วังไหลเดิงเล็กล่อง เสียงม่วน บ่าวน้อย สาวน้อย
เหล่าลัว่นลงเล่นอาบ วกว่ายว่อง บนตำฝั่งสอง ไม้กำสะลอง จันจ้อย เจยบาน วันปีใหม่
สงกรานต์ ขนทรายปอยแห่ สลูงตุงชัย ยี่เป็ง ตាំมโคมสาย น้ำวังฮายฮ้อม ปอยลามกระทง
เฮาบ่ลืมหลง ลูกวังหลานวังฮักแม่ หวงแหน สายไยสายน้ำเกื้อแก่น เลี้ยงคนเมืองตั้งสอง
ฝั่ง โ แม่วัง แม่อยู่เย็นยัง คู่ฟ้าดินนอ

(เพลงล่องแม่วัง โดย จรัล มโนเพ็ชร)

จากเนื้อเพลงล่องแม่วัง ได้พรรณนาถึงสายน้ำที่หล่อเลี้ยงเมืองลำปาง หรือ ขลางค์นคร ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน เนื้อเพลงกล่าวถึงวิถีชีวิตของผู้คน ความอุดมสมบูรณ์ของป่าเขา ประเพณีต่างๆ ของชาวเมืองลำปางที่ผูกพันกับแม่น้ำวัง ซึ่งเป็นอีกหนึ่งสายน้ำเส้นสำคัญของภาคเหนือ

ในขณะที่เพลงของกินบ้านเฮาและเพลงลูกข้าวนี้ มีเนื้อหาที่บรรยายให้เห็นวัฒนธรรมการกิน และอาหารประจำภาคเหนือ จากเนื้อเพลงพบว่า มีการถ่ายทอดอัตลักษณ์การกินอยู่ของคนล้านนาว่ามีความแตกต่างจากคนภาคอื่นคือขณะที่คนอื่นๆอาจกินขนมปังแทนข้าวหรือกินข้าวชนิดต่างๆกันไป คนล้านนาจะมีอัตลักษณ์ชุมชนที่เห็นได้ชัดเจนโดยการกินข้าวเหนียวและมีอาหารประจำภาคมากมายดังได้บรรยายไว้ในบทเพลง

บางคนกินขนมปัง บางคนยัง กินข้าวสาลี ข้าวโพด ข้าวไร้โตอย่างดี ข้าวเจ้า ก็มีมากมาย เฮา นั้นเป็นคนไทย บ่ใจ คน ลาว ฝ่ายซ้าย ข้าวนี้ กินแล้ว สบาย ลูก บ้อจาย ข้าวนี้

(เพลงลูกข้าวนี้ โดย จรัล มโนเพ็ชร)

ล้านนาเป็นชุมชนที่มีความร่ำรวยทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมการกิน เพลงของกินบ้านเฮาถือเป็นเพลงที่มีเนื้อหาสะท้อนความร่ำรวยของวัฒนธรรมการกินและอาหารพื้นเมืองล้านนาที่แม้แต่คนในภาคอื่นๆ ยังให้ความนิยมและชื่นชอบ

ของกินบ้านเฮา เลือกเอาเต๋อะนาย เป็นของพื้นเมือง เป็นเรื่อง สบาย ล้วนชะปะะมากมี ฟังฮื้อดีเนื้อ ฟังไค่อยากจนผลอมากลื่นน้ำลาย แก่งแคจิ้นจิว ใ้ฮ้อจิ้นหมู แก่งหน่อไม้ซาง ชั่วบ่าถั่วปู้น้ำพริกแมงดา กับน้ำพริกอ่อง คั่วผักกุ่มตองหนังปองน้ำปู้ แก่งผักเชียงดา ใ้ป่าแห้งตวย เนื้อเจ้า แก่งบอนแก่งตุน กับแก่งหยวกกล้วย ต่ำบ่าหนุญย่าเตาซ้า บ่าเชื้อผ้อยแก่งเห็ด แก่งหอยก้อยป่าดุกอย แก่งบ่าค้อนก้อม แก่งอ่อมเครื่องใน แก่งผักเฮือดลล อ้อย่าหน่อไม้ น้ำเมียงน้ำตบกับแก่งฮังเลนน้ำพริกฮื้อเก้ เฮ้อจิ้นไก่ ลาบจิวตัวลาย ลาบควายตัวดำ ลาบไ้ยกมา ลาบป่าสร้อย ก็ล้ากา กินอะหยังระวังฟ่อง ลูต้องจะว่าบ่าบอก ส่วนบ้านผม ก็ก๊กอก ยกแก่งโฮะ ตึงวัน ของกินบ้านเฮา เลือกเอาเต๋อะนายเป็นของพื้นเมือง เป็นเรื่อง ล้วน ชะปะะ มากมี ฟังฮื้อดีเนื้อ ฟังไค่ อยากจนผลอมากลื่นน้ำลาย

(เพลงของกินบ้านเฮา โดย จรัล มโนเพ็ชร)

นอกจากนี้ยังมี เพลงหमेเมื่อยะ และเพลงน้อยใจยา มีเนื้อหาบอกเล่าถึงเรื่องราวความรักที่ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ล้านนา ส่วนเพลงมิดะ สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชนเผ่าอื่ก้อที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนล้านนา

2.) บทบาทในการส่งเสริมอัตลักษณ์ความงามในแบบฉบับของสตรีชาวล้านนา

สตรีในชุมชนล้านนามีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น คือ ความอ่อนหวาน นุ่มนวล รักนวลสงวนตัว เพลงของจรัล มโนเพ็ชร ส่วนใหญ่ มีเนื้อหาที่สะท้อนภาพลักษณ์อันงดงามในแบบฉบับของสตรีในชุมชนล้านนา เนื้อหาของเพลงส่วนใหญ่ที่จรัล มโนเพ็ชร แต่งขึ้น จะเป็นการชื่นชมและยกย่องอัตลักษณ์ของผู้หญิงล้านนา เช่น เพลงขอใจยาแวนแก้ว และเพลงน้ำใจคนเหนือ ซึ่งเมื่อได้ฟังแล้วทำให้ผู้ฟังชาวล้านนารู้สึกภูมิใจว่า สาวเหนือสวยงาม อ่อนโยน ชูชาน่ารักแท้ เพลงล้านนามีเนื้อหาที่เชื่อมโยงให้คนฟังรู้สึกภูมิใจในอัตลักษณ์และศักดิ์ศรีของผู้หญิงล้านนา เนื้อเพลงสอนให้เป็นกุลสตรี รักนวลสงวนตัว บางเพลงมีคติสอนใจ สอนวิธีการครองเรือนและการใช้ชีวิตคู่ ดังตัวอย่างในเพลงน้ำใจคนเหนือ และเพลงล่องแม่ปิง

หนุ่มเฮานี้ภูมิใจ ตีเกิดในใต้ฟ้าล้านนา แม่ยิ่งคนเมื่อนั้นถือเรื่องศักดิ์ศรีของกุลสตรีบ่อแม่เฮานี้ตั้งสอนมา **ฮักนวลสงวนตัว** กลัวมีไผเอาไปนินทา **อยู่เข้าเฝ้าเฮือน บัดกวาดถูสะอาดตา** ถือกตัญญูตาต่อผู้มีพระคุณ นับถือเรื่องบาปบุญคำจุนสอนใจผู้คน
(เพลงน้ำใจคนเหนือ โดย จรัล มโนเพ็ชร)

คนงามต้องงามคู่ความเด่นดี ต้องฮักศักดิ์ศรีของกุลสตรีแม่ย่าแม่หญิง **เยือกเย็นสดใส** เหมือนน้ำแม่ปิง **มันคงจริงใจ ฮักใครฮักจริง**
(เพลงล่องแม่ปิง โดย จรัล มโนเพ็ชร)

3.) บทบาทในการเชื่อมโยงและสะท้อนภาพวิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรมล้านนา

เพลงล้านนาหลายเพลงของ จรัล มโนเพ็ชร สะท้อนปัญหาสังคมล้าน

นา เช่น เพลงอุ้ยคำ มีเนื้อหาที่พูดถึงคนเฒ่าคนแก่ที่ถูกทิ้งให้อยู่บ้านเพราะคนหนุ่มสาวชาวล้านนาต้องไปหางานทำในกรุงเทพฯ ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ เกิดความคิดถึงปู่ย่าตายาย อายากกลับบ้านไปเยี่ยมเยียนคนเฒ่าคนแก่

ในขณะที่เพลงสาวมอเตอริไซด์ สะท้อนให้เห็นภาพความเจริญของสังคมเมืองเชียงใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตและสร้างความคิดแบบวัตถุนิยมให้กับคนในสังคม เนื้อเพลงถ่ายทอดให้เห็นว่า หญิงสาวสมัยนั้นจะเลือกชายหนุ่มที่มีรถมอเตอริไซด์ ในขณะที่จักรยานถูกมองว่าเป็นพาหนะของคนจนที่ไม่น่าเลือกมาเป็นแฟน ดังเนื้อหาส่วนหนึ่งของเพลง

...*อ้ายคนจนจำต้องทนบั้นรถถีบจะไปจับอัน้องคนงาม พอไปถึงอ้ายก็ฟางเอ็นถาม พอไปถึงอ้ายก็ฟางเอ็นถาม อัน้องคนงามกินข้าวแลงแล้วกา น่องได้ยีนก็ปิดประตูตั้งบั้ง อ้ายเลยฟางจุงรถถีบออกมา **อ้ายคนจนบมีवासนา** อ้ายคนจนบมีवासนา จะไปชีฮอนด้าหรือยามาฮ่าไปได้จะใด...*

(เพลงสาวมอเตอริไซด์ โดย จรัล มโนเพ็ชร)

นอกจากนี้ ยังมีเพลงจดหมายถึงแม่ และเพลงคิดถึงบ้าน ซึ่งมีเนื้อหาสะท้อนให้เห็นการพลัดพรากจากถิ่นฐานบ้านเกิดของชาวล้านนาในยุคที่ความเจริญยังคงกระจุกตัวอยู่ที่เมืองหลวง ลูกหลานชาวล้านนาต้องอยู่ไกลบ้านเพื่อไปร่ำเรียนและทำงานในกรุงเทพฯ เกิดความคิดถึงชีวิตแบบล้านนา และเปรียบเทียบวิถีชีวิตวุ่นวายในเมืองหลวงกับชีวิตเรียบง่ายแบบล้านนา ดังเนื้อเพลงคิดถึงบ้านที่ว่า

...*อยู่ในเมืองกรุงก็คั่งวุ่นวายและวววนมีแต่ผู้คนก็เหมือนดังคนไม่รู้จักกันชีวิตผกผัน คิดถึงบ้าน มองไปทางใดก็มีแต่ตึกสูงสวยงาม แต่ใจคนไม่งามเหมือนกับคนที่บ้านเรา ยามนี้ฉันเหงา คิดถึงบ้าน...*

(เพลงคิดถึงบ้าน โดย จรัล มโนเพ็ชร)

4.) บทบาทในการย้ำเตือนอัตลักษณ์ล้านนาและเชื่อมโยงจิตสำนึก
รักบ้านเกิด

วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ล้านนาเปลี่ยนไปตลอดเวลา เพลงล้านนาเป็นสิ่งเตือนใจให้ผู้ฟังได้ย้อนระลึกถึงอัตลักษณ์เดิมๆ แบบล้านนาที่บางครั้งเคยหลงลืมไป การฟังเพลงล้านนา โดยเฉพาะเพลงของ จรัล มโนเพ็ชร ช่วยเชื่อมโยงอัตลักษณ์ล้านนาในวัยเยาว์ของผู้ฟัง ทำให้ผู้ฟังคิดถึงชีวิตในวัยเด็ก รู้สึกโหยหาอัตลักษณ์ตัวตนแบบเดิม รู้สึกภูมิใจในความเป็นคนล้านนา และปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด นอกจากนี้ เพลงล้านนายังช่วยกระชับและเชื่อมความสัมพันธ์ของคนฟังชาวล้านนาให้ช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมไว้ไม่ให้สูญหายไป เพลงคำเมืองล้านนาของจรัล มโนเพ็ชร จึงมีบทบาทในการย้ำเตือนอัตลักษณ์ล้านนาและเชื่อมโยงจิตสำนึกรักบ้านเกิด

ตัวอย่างเพลงที่มีบทบาทในการย้ำเตือนอัตลักษณ์ล้านนาและเชื่อมโยงจิตสำนึกรักบ้านเกิด ที่เห็นได้ชัดเจนคือ เพลงคิดถึงบ้าน ของจรัล มโนเพ็ชร ซึ่งเนื้อหาของ เพลงคิดถึงบ้าน เปรียบเทียบให้เห็นว่าชีวิตในเมืองหลวงมีแต่ความวุ่นวายสับสน มีตึกoramอาคารที่สวยงาม แต่ผู้คนกลับห่างเหินไร้น้ำใจ ทำให้คนล้านนาไกลบ้านอาลัยถึงวิถีชีวิตเรียบง่ายแบบล้านนา

...มองดูดวงดาวก็คงเป็นดวงดาวเดียวกัน มองดูดวงจันทร์ก็เหมือนกับจันทร์ที่บ้านเรายามนี้ฉันเฝ้าคิดถึงบ้าน มองไปดูท้องฟ้า ก็ยังเป็นฟ้าท้องเดียวกัน มองดวงตะวันก็ยังส่องแสงไปบ้านฉันยามฟ้ามีดคล้ำ คิดถึงบ้าน อยู่ในเมืองกรุงก็คงวุ่นวายและวุ่นวามีแต่ผู้คนก็เหมือนดังคนไม่รู้จักกัน ชีวิตผกผัน คิดถึงบ้าน มองไปทางใดก็มีแต่ตึกสูงสวยงามแต่ใจคนไม่งามเหมือนกับคนที่บ้านเรายามนี้ฉันเฝ้าคิดถึงบ้าน...

(เพลงคิดถึงบ้าน โดย จรัล มโนเพ็ชร)

5.) บทบาทในการเชื่อมโยงและส่งเสริมคุณค่าของวิถีชีวิตแบบพอเพียง
เนื้อหาในเพลงล้านนาส่วนใหญ่ของ จรัล มโนเพ็ชร ส่งเสริมวิถีชีวิตแบบพอเพียง สอนให้มีความรักในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และเตือนใจให้คนฟังหันมาส่งเสริมอนุรักษ์สมบัติโบราณสถานที่สวยงามของล้านนา ยกตัวอย่าง

เช่นเพลงบ้านบนดอย สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตที่เรียบง่ายในป่าเขาลำเนาไพร แบบวิถีชีวิตล้านนาซึ่งตรงข้ามกับชีวิตวุ่นวายแบบเมืองหลวงที่เต็มไปด้วยแสง สีและวัตถุนิยม

...บ้านข้าอยู่บนดอย เมฆหมอกลอยเต็มฟ้า อยู่กลางพงพนา อยู่ตามประสา คนดอย ข้าบรวบปูน บเป็นคนลำดอย เกิดเป็นคนบนดอย บ่ต้องคอยง้อใคร บ้านสู้อยู่ในเมือง มุงกระเบื้องสีใส บ้านข้าอยู่กลางไพร มุงด้วยใบตองตึง สุขอบเพลงฝรั่ง ข้าชอบฟังเสียงซึ่ง ตึงตึงต๊ะตึงตึงข้าดีดซึ่งก้องป่า บ้านบนดอยบ่มีแสงสีบ่มีทีวี บ่มีน้ำประปา บ่มีไฮงหนึ่งไฮงนวดผ้าบารมี บ่มีโคล่าแฟนต้าเป๊ปซี่ บ่มีเนื้อสันผัดน้ำมันหอย คนบนดอยชอบกินข้าวจี บ่มีน้ำหอมน้ำปรุงอย่างดี แต่หมูเฮามี มีน้ำใจ...

(เพลงบ้านบนดอย โดยจรัล มโนเพ็ชร)

เนื้อเพลงเปรียบเทียบวิถีชีวิตแบบเมืองหลวงที่มีบ้านมุงหลังคากระเบื้อง มีแสงสีและสถานบันเทิง นอกจากนี้ยังใช้สัญลักษณ์ของเครื่องดื่มแบรนด์ดังอย่าง โคล่า และเป๊ปซี่มาใช้เป็นสัญลักษณ์ความทันสมัยของเมืองกรุง ขณะที่วิถีชีวิตของชุมชนล้านนามีความเรียบง่าย แต่เปี่ยมด้วยน้ำใจ ในช่วงท้ายยังบ่งบอกถึงรูปแบบชีวิตพอเพียง เช่น การทำนาไร่ เลี้ยงสัตว์ ทอผ้า ไล่เองแบบพออยู่พอกินดังเนื้อร้องที่ว่า

...ถ้าสู้อยากกินข้าว สูต้องไปไถนา ถ้าสู้อยากกินปลา ก็ต้องไปหาในฮ้วย ถ้าสูปลุกดอกฝ้าย สูได้ไล่เสื่อสวย...

(เพลงบ้านบนดอย โดยจรัล มโนเพ็ชร)

นอกจากนี้ยังมีเพลงสวรรค์บนดอยที่มีเนื้อหาพรรณนาถึงความสวยงามของวิถีชีวิตเรียบง่ายแบบชุมชนล้านนา ผูกพันกับธรรมชาติ ป่าเขาลำเนาไพร แตกต่างจากชีวิตเมืองหลวง แต่ก็มีความสุขและสามัคคีระหว่างผู้คนในชุมชนดังเนื้อเพลงที่ว่า

...บ้านเรานั้นอยู่บนดอยเมฆฟ้าลอยอยู่กลางนภา บ้านเราป่าเขาพนา บ้านเราป่าเขาพนา ชีวิตเกิดมาอยู่กับป่าอยู่กับดอย...เมื่อยามลมหนาวพัดมา เรามีเสื้อผ้าไว้หมก้นหนาว แม่เราท่านทอดด้วยมือ ไม่ต้องไปซื้อเสียเงินเปลวๆ เรามีผ้าไหมผ้าแพร เรามีผ้าไหมผ้าแพร อบอุ่นแท้ๆไม่ต้องกลัวหนาว อยู่ดอยไม่เหมือนในเมือง ไม่รุ่งไม่เรืองสุขสมชั่วคราว บนดอยอากาศดีแท้ไม่ต้องติดแอร์เสียเงินเปลวๆ ไม่มีทั้งเบียร์ทั้งเหล้า ไม่มีทั้งเบียร์ทั้งเหล้า มีแต่น้ำเปลวๆที่ไหลมาจากดอย พวกเรารักสามัคคีสัมพันธ์น้องพี่ช่วยเหลือเจือจุน...

(เพลงสวรรค์บนดอย โดยจรัล มโนเพ็ชร)

6.) บทบาทในการเชื่อมโยงอัตลักษณ์ด้านภาษา

จรัล มโนเพ็ชร เป็นศิลปินที่มีบทบาทในการเชื่อมโยงอัตลักษณ์ล้านนา ดังจะเห็นได้ว่าจรัลใช้ภาษาล้านนาแบบกวีในการแต่งเพลงซึ่งถือเป็นการอนุรักษ์ภาษาคำเมือง ทำให้คนฟังได้เรียนรู้และไม่หลงลืมภาษาคำเมือง ขณะเดียวกันภาษาคำเมืองที่ศิลปินใช้ในบทเพลงก็มีบทบาทในการเชื่อมโยงอัตลักษณ์วัฒนธรรมล้านนา โดยเมื่อได้ฟังเพลงภาษาคำเมืองหรือได้ยินศิลปินพูดโต้ตอบกับคนฟังเป็นภาษาคำเมืองในระหว่างการแสดงดนตรี กลุ่มคนฟังจะรู้สึกเชื่อมโยงอัตลักษณ์เข้าเป็นชุมชนเดียวกัน นอกจากนั้น ยังได้ซึมซับเกิดความภูมิใจและได้คติสอนใจผ่านภาษาคำเมืองที่สวยงาม เป็นแบบอย่างให้คนล้านนารุ่นหลัง

7.) บทบาทในการเชื่อมโยงอัตลักษณ์และส่งเสริมการแต่งกายแบบล้านนา

จรัล มโนเพ็ชร มีส่วนอย่างมากในการเชื่อมโยงอัตลักษณ์วัฒนธรรมล้านนาในด้านการแต่งกาย ทุกครั้งเวลาที่เขาและเพื่อนศิลปินในวงปรากฏตัวบนเวทีแสดงดนตรี พวกเขาจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าแบบล้านนา ซึ่งถือเป็นการแสดงอัตลักษณ์การแต่งกายที่มีส่วนในการสร้างความเชื่อมโยงอัตลักษณ์ชุมชนล้านนาในหมู่คนฟังเพลง เป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายแบบล้านนา แม้คนที่ไม่ใช่ชาวชุมชนล้านนาก็ชื่นชมและซื้อหามาใส่

8.) บทบาทในการเชื่อมโยงและส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนล้านนา เพลงล้านนา ของจรัล มโนเพ็ชร มีส่วนช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว เพราะเนื้อเพลงมักบรรยายภาพธรรมชาติอันสวยงาม เช่น เพลงล่องแม่ปิง มีการบรรยายภาพ ป่าเขาลำเนาไพร แม่น้ำปิงที่สวยงาม เพลงของกินบ้านเฮาก็ แสดงวัฒนธรรมด้านอาหารล้านนา คนฟังก็นึกภาพตาม ทำให้อยากมาเยี่ยมเยือนและท่องเที่ยว และมาชิมอาหารล้านนา นำเม็ดเงินเข้ามาจากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ช่วยขยายเศรษฐกิจล้านนาให้เติบโตขึ้น

เพลง อัตลักษณ์ และวัฒนธรรมชุมชนล้านนา หลังยุค จรัล มโนเพ็ชร

อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีความหมายคงที่ (Fixed-entity) หากมีความเป็นพลวัต (Dynamic) และเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (On-going Process) อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนล้านนาเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนผ่านเนื้อหาในบทเพลงของจรัล มโนเพ็ชร และศิลปินล้านนารุ่นต่อมา

ในอดีตเพลงล้านนาถูกจัดออกเป็น 2 ชั่ว คือ แนวตะวันตก และ แนวอนุรักษ์นิยม ซึ่งทั้ง 2 ชั่ว มีการแบ่งแยกกันอย่างชัดเจน ต่อมา จรัล มโนเพ็ชร ได้นำเอาดนตรีตะวันตกมาเชื่อมโยงกับดนตรีพื้นบ้านล้านนาได้ประสบความสำเร็จ โดยนำเอาเพลงพื้นบ้านไปทำในรูปแบบดนตรีโฟล์คซอง ใช้เพลงตะวันตกมาทำเป็นทำนองหลักจากนั้นใส่ภาษาและวัฒนธรรมล้านนาของตนเองลงไป ทำให้ได้รับความนิยม และงานของจรัล มโนเพ็ชร จึงเป็นการรื้อทางให้ศิลปินรุ่นใหม่ ได้สานต่อโดยการผลิตงานเพลงที่ผสมผสานดนตรีล้านนากับดนตรีตะวันตกเข้าด้วยกัน ตัวอย่างเห็นได้จากงานเพลงของลานนา คัมมินส์ ที่สามารถเข้าถึงวัยรุ่นทั้งในจังหวัดภาคเหนือของล้านนาและวัยรุ่นทั่วไป โดยได้รับการตอบรับและกระแสนิยมอย่างสูง แม้จะได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับความเป็นล้านนาที่แท้จริง โดยอาจถูกมองจากมุมมองอนุรักษ์นิยมว่าไม่เป็นเพลงล้านนาร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะใช้ดนตรีสมัยใหม่มาผสมค่อนข้างมาก และการออกเสียงภาษาคำเมืองในการร้องก็อาจมีสำเนียงไม่ตรงกับสำเนียงล้านนา

นัก แต่หากมองว่าเพลงเป็นงานศิลปะ และศิลปะควรเปิดกว้างให้ความคิดสร้างสรรค์มากกว่าการจำกัดกรอบว่าต้องร้องแบบไหนจึงจะถูก จะพบว่าผลงานเพลงของ ลานนา คัมมินส์ ถือเป็นพัฒนาการทางดนตรีร่วมสมัยของชุมชนล้านนาที่พยายามสานต่อความตั้งใจของนักรบทางดนตรีวัฒนธรรมล้านนารุ่นเก่าอย่างจรัล มโนเพ็ชร

ปัจจุบันรูปแบบของอุตสาหกรรมทางดนตรีและระบบทุนนิยมส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของศิลปินล้านนาทั้งในเชิงบวกและลบ ระบบทุนนิยมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วต่อวัฒนธรรมล้านนา ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นสิ่งที่ชุมชนล้านนาและศิลปินไม่สามารถปฏิเสธได้ เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง ศิลปินต้องปรับตามคนฟัง เพื่อให้คนฟังต้อนรับ สภาพของสังคมล้านนาเปลี่ยนไป ศิลปินจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนวิธีการทำงาน เดิมเพลงลูกทุ่งคำเมืองมักนำเอาดนตรีล้านนาเป็นตัวนำแล้วใช้ดนตรีสมัยใหม่เข้ามาเสริม แต่ขณะนี้พบว่าดนตรีสมัยใหม่เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงเพลงล้านนา โดยมีการนำจังหวะใหม่ๆ เข้ามาผสมผสาน เช่น แด้นซ์ ฮิปฮอป บลู เพื่อเจาะกลุ่มเป้าหมายวัยรุ่น จึงเห็นได้ว่าเป็นปัจจุบันดนตรีสากลเข้ามานำดนตรีพื้นบ้าน การทำเพลงในยุคปัจจุบันต้องยึดความต้องการของผู้ฟังเป็นหลัก เช่น เพลงลูกทุ่งแนวใหม่ต้องมีความทันสมัยตรงตามความต้องการของตลาด อัลบั้มเพลงของศิลปินล้านนาส่วนมากมีการบันทึกเสียงและผลิตโดยค่ายเพลงใหญ่ที่กรุงเทพฯ มีการนำเอาดนตรีทันสมัยใหม่ๆ เข้ามาเพิ่มเติม เปลี่ยนจากแนว ลูกทุ่ง คำเมือง มาเป็นแนวที่เรียกกันว่า เพลงลูกทุ่งสตริงคำเมือง โดยมีจังหวะแด้นซ์เข้ามาผสมผสาน มีเนื้อร้องติดหูและวิธีการร้องแบบสมัยนิยมแบบไม่ต้องใช้เสียงเอื้อน ซึ่งทำให้ได้รับการต้อนรับดีจากผู้ฟังวัยรุ่น แนวเพลงล้านนาสมัยใหม่เหล่านี้สะท้อนผ่านผลงานของศิลปินนักร้องรุ่นใหม่ เช่น “มณีรัตน์ รัตนัง” “กระแต สวาลิปาง” และ “ลานนา คัมมินส์” แนวทางในการทำเพลงของศิลปินล้านนาเหล่านี้ยังถูกจำกัดรูปแบบจากค่ายเพลงขนาดใหญ่ที่เห็นผลกำไรสำคัญกว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ความเป็นล้านนา

อุปสรรคสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาเพลงล้านนาในปัจจุบันเกิดจากการขาดบุคลากรด้านดนตรี โดยหลังจากการเสียชีวิตของ จรัล มโนเพ็ชร แล้วก็ทำให้ขาดการผลิตเพลงล้านนาที่มีความงดงามด้านภาษาและดนตรี งานเพลงของจรัล ใช้ภาษากริยาที่มีความงดงามแบบวรรณกรรมภาคเหนือ ผสมผสานกับวรรณกรรมภาคกลาง เขามาผสมกันอย่างสละสลวย จรัล มโนเพ็ชร มีความอัจฉริยภาพด้านภาษา ดนตรี และบทกวีล้านนา เป็นศิลปินที่หาตัวจับยากและไม่มีใครมาแทนที่ได้

บทสรุป

การฟังเพลงเป็นรูปแบบการสื่อสารอย่างหนึ่ง ในขณะที่ฟังเพลง คนฟังกำลังสื่อสารกับศิลปินผ่านท่วงทำนองของดนตรีและเนื้อหาที่ถูกถ่ายทอดลงไป เพลง ขณะเดียวกันในช่วงเวลาที่ฟังเพลงอยู่นั้นคนฟังเพลงก็กำลังสื่อสารกับคนฟังคนอื่น ๆ นับร้อยนับพันชีวิตผ่านเพลงและดนตรีที่ได้ซึมซับผ่านโสตประสาท เพลงจึงมีบทบาทในการสื่อสารเพื่อเชื่อมโยงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มคนที่ฟังเพลงเดียวกัน ก่อให้เกิดเป็นชุมชนแห่งจินตภาพ (Imagined Community) ที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์ร่วมกัน

ล้านนาเป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์และวัฒนธรรมอันโดดเด่นมายาวนาน จรัล มโนเพ็ชร และศิลปินเพลงล้านนามีบทบาทในการเชื่อมโยงอัตลักษณ์ของสมาชิกในชุมชนล้านนา โดยการถ่ายทอดอัตลักษณ์และวัฒนธรรมชุมชนล้านนา ทั้งด้านภาษา วิถีชีวิต ประเพณี ทำให้คนฟังเพลงชาวล้านนามีความรู้สึกเชื่อมโยงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมชุมชนล้านนาเข้าไว้ด้วยกัน

ตลอดชีวิตการทำงานของ จรัล มโนเพ็ชร บทเพลงของเขาสะท้อน สอดแทรก และเชื่อมโยงอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนล้านนาอยู่เสมอ นอกจากนี้เขายังเป็นต้นแบบของการนำเอาดนตรีสมัยใหม่และดนตรีตะวันตกเข้ามาผสมผสานกับอัตลักษณ์ทางดนตรีแบบดั้งเดิมของล้านนา โดยนำเอาเครื่องดนตรีสากล เช่น กีตาร์ เบส ซอ ลูฮ์ฝรั่ง มาใช้บรรเลงแทนเครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น ซึง พิณ จนกลายเป็นรูปแบบดนตรีล้านนาลูกผสม (Hybrid Lanna) จึงกล่าวได้

ว่า การนำเอาดนตรีตะวันตกมาผสมผสานกับวัฒนธรรมดนตรีและภาษาท้องถิ่นล้านนาของจรัล มโนเพ็ชร ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมโลกและท้องถิ่น (New Global and Local Articulation) ก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมใหม่ๆ ของรูปแบบดนตรีแบบวัฒนธรรมลูกผสม (Cultural Hybridity) และเพลงในแนวลูกผสมของจรัล มโนเพ็ชร ไม่ใช่เพียงสะท้อนสุนทรียศาสตร์ทางดนตรีสมัยใหม่ของล้านนาเท่านั้น แต่ยังสืบทอดปรัชญาและสุนทรียภาพที่สะท้อนความเป็นชุมชนล้านนา จรัล มโนเพ็ชร จึงถือเป็นต้นแบบของนักรบทางวัฒนธรรมและเป็นตัวอย่างของศิลปินที่ใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ถ้ายทอดอุดมการณ์ และเพิ่มความแข็งแกร่งของอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนล้านนา ทั้งในมิติของวิถีชีวิต ภาษาและวัฒนธรรมที่ทำให้คนล้านนาเกิดความภาคภูมิใจ แม้คนที่ไม่ใช่ชาวล้านนาเอง เมื่อได้ฟัง ก็ยังเกิดความชื่นชม

รายการอ้างอิง

[1] อ้างใน Storey, J. (2000) *Cultural Theory and Popular Culture: an introduction (3rd Edition)*. Harlow, Essex: Prentice Hall.

[2] ลีตินัน บ.คอมมอน (2553) “เพลงกับวัฒนธรรม: การศึกษาการเชื่อมโยงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมชุมชนผ่านบทเพลงของศิลปินล้านนา”, ใน **วิถีเอเชีย: ทางเลือกใหม่ในการบริหารจัดการ**, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, หน้า 337-346.

[3] Hosokawa, S. (1984) “The Walkman Effect”, *Popular Music*, 4(4): 165-80.

[4] Frith, S. (1987) “Towards an aesthetic of popular music”, in R. Leppert and S. McClary (eds.) *Music and Society: The politics of composition, performance and Reception*. Cambridge: Cambridge University Press.

[5] Jameson, F. (1991) *Postmodernism or, The Cultural Logic of Late Capitalism*. London: Verso

[6] อ้างใน Bennett, A. (2000) *Popular Music and Youth Culture: Music, Identity and Place*. London: Macmillan.

[7] Hall, S. (1992) ‘The Question of Cultural Identity’ in Stuart Hall, David Held and Tony McGrew (eds.). *Modernity and Its Futures*. Cambridge: Polity Press.

[8] Tomlinson, J. (1991) *Cultural Imperialism*. London: Pinter Publishers.

[9] อ้างใน Gillespie, M. (1995) *Television, Ethnicity and Cultural Change*. London: Routledge.

[10] ดูรายการอ้างอิง [7]

[11] ดูรายการอ้างอิง [2]

บรรณานุกรม

ภาษาอังกฤษ

Bennett, A. (2000) **Popular Music and Youth Culture: Music, Identity and Place**. London: Macmillan.

Frith, S. (1981) “The magic that can set you free: the ideology of folk and the myth of Rock”, **Popular Music**, Volume 1.

Frith, S. (1983) **Sound Effects: Youth, Leisure and the politics of rock**. London: Constable.

Frith, S. (1987) “Towards an aesthetic of popular music”, in R. Leppert and S. McClary (eds.) **Music and Society: The politics of composition, performance and Reception**. Cambridge: Cambridge University Press.

Frith, S. (1988) **Music for Pleasure: Essays in the Sociology of Pop**. Oxford: polity Press.

Frith, S. and McRobbie, A. (1978) “Rock and Sexuality”, in S. Frith and A. Goodwin (eds.) (1990) **On Record: Rock pop and the Written World**. London: Routledge.

Frith, S. and Street, J. (1992) “Rock against racism and red wedge: from music to politics, from politics to music”, in R Garofalo (ed.) **Rockin’ the boat: Mass Music and Mass Movements**. Boston, MA: South End Press.

Gillespie, M. (1995) **Television, Ethnicity and Culutral Change**. London: Routledge.

Gilroy, P. (1993) **The Black Atlantic: Modernity and Double Consciousness**. London: Verso.

Hall, S. (1992) ‘The Question of Cultural Identity’ in Stuart Hall, David

- Held and Tony McGrew (eds.). **Modernity and Its Futures**.
Cambridge: Polity Press.
- Hosokawa, S. (1984) “The Walkman Effect”, **Popular Music**, Volume
4, Issue 4.
- Jameson, F. (1991) **Postmodernism or, The Cultural Logic of Late
Capitalism**. London: Verso.
- Lull, J. (1992) “Popular music and communication: an introduction”,
in J. Lull (ed.) **Popular Music and communication**, 2nd edition.
London: Sage.
- Lull, J. (1995) **Media, Communication, Culture: A Global Approach**.
Cambridge Polity Press.
- Tomlinson, J. (1991) **Cultural Imperialism**. London: Pinter Publishers.

ภาษาไทย

- ฐิติรัตน์ บ.คอมมอน (2553) “เพลงกับวัฒนธรรม: การศึกษาการเชื่อมโยงอัต
ลักษณ์และวัฒนธรรมชุมชนผ่านบทเพลงของศิลปินล้านนา”, ใน **วิถี
เอเชีย: ทางเลือกใหม่ในการบริหารจัดการ**, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต
- พรพรรณ วรรณนา (2542) “เพลงคำเมือง”, ใน **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาค
เหนือ เล่ม 9**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทย
พาณิชย์